

راهکارهای گسترش فرهنگ عفاف و حجاب در شبکه های اجتماعی

آرزو پورعباس^۱

چکیده

در جامعه امروزی استفاده است فضای مجازی گسترش چشم گیری پیدا کرده است به گونه ای که تمامی کار های روز مره انسان و حتی سرگرمی های آنها در فضای مجازی می گذرد، از این رو تاثیر این فضای مجازی بیشتر از هر فضای دیگری می باشد پس باید راهکار های به جایی برای تبلیغ دین و همین طور فرهنگ صحیح حجاب و عفاف استفاده نمود از این جهت مقاله نگاشته شده با موضوع راهکارهای گسترش فرهنگ عفاف و حجاب در شبکه های اجتماعی می باشد هدف از نگارش این مقاله یافتن راهکار های مناسب برای گسترش فرهنگ عفاف و حجاب در فضای مجازی می باشد؛ در بررسی این مقاله پس از مفهوم شناسی و اهمیت فضای مجازی به بررسی ارائه راهکار های گسترش فضای مجازی ارائه داده شده که برخی از آنها عبارت اند از: فرهنگ سازی، تولید محتوای داخلی، تصویر کشیدن زنان با حجاب، گسترش امر به معروف و نهی از منکر می باشد که می توان به این نتیجه رسید که برای نهادینه کردن یک امر دینی در جامعه مجازی نیاز به راهکار های به روز دارد؛ مقاله نگاشته شده به روش کتابخانه ای و تحلیلی از برخی از کتب و مقالات دینی نگاشته شده است.

کلید واژه: اجتماع، حجاب، شبکه های اجتماعی، عفاف، فرهنگ

¹ طلبه سطح 2، حوزه علمیه الزهرا (سلام الله علیها)، کدطلبگی: 9822020393

مقدمه

با فرا رسیدن عصر فناوری های نوین اطلاعاتی و گسترش فراگیر آن در سطح جوامع، تغییر و تحولات بسیاری در عرصه زندگی بشر ایجاد گردید و انسان ها را با جهان جدیدی مواجه ساخت. این تحولات به گونه ای غیرقابل تصور بر زندگی انسان ها تأثیر گذاشته و عمق این تأثیرات نیز به طور روزافزون در حال گسترش می باشد. امروزه فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی، به کلیه فضاهای اجتماعی، سازمانی و حتی محیط های خانوادگی و فرهنگی جوامع بشری نفوذ کرده و شیوه زندگی روزمره افراد را تا حد قابل ملاحظه ای تحت تأثیر قرار داده است.

امروزه با افزایش ارتباطات از راه دور، افکار عمومی از سطح ملل پا را فراتر گذاشته است؛ به همین منظور موضوع مد نظر با جمع زیادی از انسان ها سر و کار دارد و به خاطر ویژگی خاص آن جزء مسائل مهم جامعه است.

فضای مجازی، ابزار و تفنن و فوق برنامه نیست؛ بلکه فضای مجازی، یک محیط زندگی است. محیط زندگی، یعنی جایی که افراد یک جامعه در آن، روابط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... را شکل می دهند؛ جایی که افراد جامعه و به خصوص نسل جدید، در آن تربیت می شوند. پس، می توان گفت فضای مجازی، در حقیقت، فضایی حقیقی و زیست بومی جدید است. اکنون دنیای مجازی و واقعی، چنان در هم تنیده شده که تفکیک آنها از یکدیگر امکان پذیر نیست.

جامعه امروز به دلایل گوناگون از جمله بحث تکثر فرهنگ ها در جامعه مجازی، جهانی شدن، تضعیف هویت ملی و بومی، عصر افول ارزش ها و رشد و توسعه فرهنگ های معارض، با مشکلات گوناگون معنوی مواجه است. از این رو پرداختن به مساله حجاب به عنوان یک ارزش و رویکردی موثر در مواجهه و مقابله با تهاجم فرهنگی می تواند آثار و پیامدهای مثبتی برای جامعه در پی داشته باشد. مساله مهم آن است که چگونه و از طریق چه ساز و کارهایی می توان این پدیده را نهادینه نمود و موجبات درونی شدن آن را در سطح جامعه فراهم آورد. نهادینه سازی فرهنگ

حجاب و عفاف به عنوان یکی از ضرورت های باورهای دینی در فضای مجازی مستلزم برنامه ریزی صحیح است.

با توجه بررسی های انجام شده مقالات و کتب فراوانی درباره این مبحث نگاشته شده است که عبارت اند از: مقاله نهادی سازی عفاف و حجاب در جامعه؛ رویکردی فرایندی نوشته مختاریان پور مجید منتشر شده نشریه تحقیقات فرهنگی ایران و همچنین مقاله بررسی راهکارهای ترویج حجاب و عفاف در اسلام نوشته محمد قدرتی که منتشر شده در همایش نگرش علمی و کاربردی به عفاف و حجاب و کتاب چالش ها و راهکارهای ترویج حجاب و عفاف در جامعه به نوشته جمعی از نویسندگان می باشد.

منابع بیان شده بیشتر درباره راهکارهای گسترش حجاب و عفاف در جامعه سخن گفته اند اما آنچه که مقاله نگاشته شده را از دیگر منابع متمایز می کند و نسبت به آنها نوآوری دارد، بیان راهکارها درباره گسترش حجاب در فضای مجازی می باشد

1: مفهوم شناسی

1_1: مفهوم فرهنگ

واژه «فرهنگ» را مرکب از دو واژه «فر» و «هنگ» به معنای ادب، تربیت، دانش، علم، معرفت^۱. و آداب و رسوم تعریف کرده‌است. همچنین «هنگ» را از ریشه «ثنگ» اوستایی به معنی کشیدن و فرهختن و فرهنگ ذکر شده است^۲

اصطلاح فرهنگ دارای معانی و مفاهیم متنوع است و در سیر تاریخی خود، معانی مختلفی را به خود گرفته است از جمله: ادب، تربیت، دانش، معرفت، مجموعه آداب و رسوم و آثار علمی و ادبی یک ملت، کتاب لغت، نیکویی، پرورش بزرگی، فضیلت، شکوه‌مندی، هنر، حکمت، شاخ درختی که زیر زمین خوابانند و بر آن خاک ریزند، و نیز تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، مکتب و ایدئولوژی^۳.

^۱ معین، فرهنگ فارسی معین، ذیل واژه فرهنگ

^۲ دهخدا، لغت نامه دهخدا، ذیل واژه فرهنگ

^۳ صاحبی، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، ج ۱، ص ۶۰.

فرهنگ عبارت است از مجموعه اموری که به تمدن خاص یک گروه اجتماعی مربوط می‌شود. به بیان دیگر، فرهنگ به مجموعه‌ای اطلاق می‌شود که شامل معارف، اعتقادات، هنر، اخلاق، قوانین، آداب و رسوم و هر نوع مقررات و عادات دیگری باشد که انسان به عنوان عضوی از جامعه آن را کسب کرده است.^۱

فرهنگ مجموعه پیچیده‌ای است که شامل معارف، معتقدات، هنرها، صنایع، فنون، اخلاق، قوانین، سنن و بالاخره، تمام عادات و رفتار و ضوابطی است که فرد به عنوان عضو جامعه از جامعه خود فرامی‌گیرد و در برابر آن جامعه، وظایف و تعهداتی را بر عهده دارد.^۲

1_2: مفهوم حجاب

حجاب در لغت به معنای مانع، پرده و پوشش آمده است.^۳ حجاب در لغت کلمه «حجاب» مصدر از ریشه (حج ب) است که اهل لغت تعاریف مختلفی برای آن ذکر کرده اند. برخی گفته اند: «الحجاب ما حجب به شیء عن شیء»^۴. بنابر این تعریف حجاب آن چیزی است که به واسطه آن چیزی از چیزی در حجاب قرار گیرد. روشن است که نباید در تعریف چیزی از خود آن امر یا مشتقات آن استفاده کرد تا مصادره به مطلوب رخ ندهد؛ اما در اینجا برای روشن شدن معنای حجاب از فعل آن (جب) استفاده شده است. لذا بهتر آن است که گفته شود: «الحجاب کل ما حال بین شیئین؛ هر آنچه میان دو چیز حائل شود، حجاب است»^۵.

برخی نیز این واژه را کمی دقیق تر، تعریف کرده اند: «الحجاب هو الحائل الحاجز المانع عن تلاقی شیئین أو أثرهما، سواء كانا مادیین أو معنویین أو مختلفین، وسواء كان الحاجب مادیة أو معنویا؛ از این منظر حجاب، حائل میان دو چیز است که مانع تلاقی آن دو یا اثرگذاری آن دو بر هم می

^۱ رفیع، فرهنگ مهاجم، فرهنگ مولد، ص 266.

^۲ روح الامینی، زمینه فرهنگ‌شناسی. ص 212

^۳ جوهری، صحاح اللغة، الحجاب الستر؛

^۴ فراهیدی، العین، ج ۳، ص ۸۶

^۵ طریحی، مجمع البحرین ج ۲، ص ۳۴

توده ای، ضرورت سامان یابی در چارچوب یک الگوی هنجاری متناسب و دستورالعمل های رفتاری هدایت گر را صد چندان می کند.^۱

از رسانه به عنوان یک نهاد ارتباطی و یک سازمان فرهنگی اجتماعی فعال در گستره نظام اجتماعی، به اعتبار شأن سازمانی، موقعیت ساختی و نقش و وظیفه حرفه ای خویش، انتظار می رود به عنوان بخش انفکاک ناپذیری از ساختار کلان جامعه، ضمن درون ریزی و انعکاس اهداف و آرمان های انقلاب اسلامی در خود، در مسیر گسترش و تعمیق آن به سایر عرصه ها نیز نظام اسلامی را مساعدت کند. طراحی و تدوین الگوهای هنجاری خرد و کلان مبتنی بر مبانی نظری خاص و متناسب با اهداف و آرمان های انقلاب اسلامی، گامی اساسی در جهت سامان یابی حرکت طبیعی رسانه ملی در مسیر تبدیل شدن به یک رسانه دینی است.^۲

چنان که مقام معظم رهبری می فرمایند: «صدا و سیما در رابطه با انقلاب هم بزرگترین وظیفه را دارد، آن وظیفه عبارت است از: عمق بخشیدن به تفکر انقلابی در مردم، یادآوری کردن اصول انقلاب برای مردم، تبیین شعارها و مبانی انقلاب برای ذهن های مردم».^۳

رسانه های جمعی همچنان که ظرفیت بی بدیلی برای فرهنگ سازی در زمینه گسترش امر به معروف و نهی از منکر دارند، در صورتی که شناخت کافی از معروف و منکر و وظایف خود در موقعیت های گوناگون نداشته باشند ممکن است به طور ناخواسته، معروف را به منکر و منکر را به معروف تبدیل کنند.

تنوع و جذابیت در صدا و بخصوص سیما، شرط لازم توفیق رسانه است، ولی این نباید موجب گرایش به شیوه های زیان بخش و مخرب گردد. ترویج فرهنگ غربی و استفاده ابزاری از جاذبه های جنسی، یا استفاده از موسیقی های لهو و حرام و چیزهایی از این قبیل، نباید به بهانه جذاب کردن تلویزیون به این دستگاه مؤثر، که در معرض دید همه قشرها و خانواده هاست، راه یابد.^۴

^۱ مصباح یزدی، *نظریه حقوقی اسلام*، ج ۱، ص ۳۳۸

^۲ شرف الدین، *الگوی مطلوب سرگرمی در یک رسانه دینی (با تأکید بر رسانه ملی)*، معرفت فرهنگی اجتماعی، ش چهارم، ص ۷۳ تا ۱۰۲.

^۳ بیانات مقام معظم رهبری در خطبه های نماز جمعه، ۱۳۶۴/۹/۸.

^۴ عینی زاده، *منشور رسانه*، ص ۳۴۳

نتیجه

در جامعه امروزی فضای مجازی در تمامی امور نقش بسیار مهمی را ارائه می‌کند از این رو برای نهادینه کردن امور دینی باید در این فضا نیز توجه نمود ارائه کرد یکی از امور که لازم است فرهنگ آن در جامعه نهادینه شود و خداوند متعال نیز به آن تاکید فراوان داشته است توجه به امر حجاب و عفاف و گسترش آن در جامعه مجازی می‌باشد از این رو برخی از راهکارهایی که در این مقاله بیان شده اول اینکه لازم است در ابتدا به فرهنگ سازی حجاب و عفاف پرداخت و اهمیت آن را بیان نمود و سپس باید به تولید محتوای دینی مرتبط با حجاب و عفاف پرداخت تا به افکار افراد نفوذ نمود تا بتوان این فرهنگ را به جامعه عرضه نمود در وهله دوم تبلیغ در باب حجاب و بیان آثار منفی بی‌حجابی می‌باشد که با برنامه‌ریزی‌های صحیح می‌توان به نهادینه کردن این فرهنگ در فضای مجازی رسید.

منابع

قرآن کریم

- 1) اکبری، محمود، عفت و پاکدامنی در اسلام، تهران، فتیان، 1393 ه ش
- 2) اشرفی، ناهید، بحران هویت اجتماعی و آسیب شناسی انقلاب، تهران، بی نا، بی تا
- 3) الوانی، مهدی، و هاشمیان، محمد حسین، ارائه مدل بومی سیاست گذاری متوازن بخش فرهنگ، تهران، همایش ملی توسعه و تحول در فرهنگ و هنر، 1387 ه ش
- 4) جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیة، قاهره، ۱۳۷۶ ه ش
- 5) جوادی آملی، عبدالله، منطق جامعه الهی و الحادی، قم، پاسدار اسلام، 1390 ه ش
- 6) خانیکی، هادی، تحولات نوین اجتماعی و سیاست گذاری فرهنگی در دانشگاه ها، تهران، بی نا، بی تا
- 7) _____، فضای سایبر و شبکه های اجتماعی مفهوم و کارکرد، جامعه اطلاعاتی، تهران، معرفت، 1393 ه ش
- 8) دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه، ۱۳۷۱ ه ش.
- 9) دهقان حسام پور، هادی، جایگاه پایگاه های مذهبی، در میان پایگاه های پربازدید ایرانی، تهران، ره آورد نور، 1390 ه ش
- 10) رفیع، جلال، فرهنگ مهاجم، فرهنگ مولد، تهران، اطلاعات، 1395 ه ش
- 11) روح الامینی، محمود، زمینه فرهنگ شناسی، تهران، عطار، 1388 ه ش
- 12) راودراد، امیر، تعامل دین و رسانه، مجموعه مقالات دین و رسانه، قم، مرکز پژوهش های صدا و سیما، بی تا

- (13) ذوعلم، فرهنگ و تهاجم فرهنگی، شرفی، محمد رضا، جوان و بحران هویت، تهران، سروش، 1379 ه ش
- (14) شرف الدین، حسین، نقش رسانه‌های جمعی در گسترش امر به معروف و نهی از منکر، تهران، الهیات اجتماعی، 1388 ه ش
- (15) _____، الگوی مطلوب سرگرمی در یک رسانه دینی (با تأکید بر رسانه ملی)، تهران، معرفت فرهنگی اجتماعی، بی تا
- (16) صاحبی، محمد جواد، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران، تهران، طبع و نشر، 1384 ه ش
- (17) طریحی، فخرالدین بن محمد، مجمع البحرین، تهران، مکتبه المرتضویه، ۱۳۷۵، ه ش
- (18) عینی زاده، محمد، منشور رسانه، تهران، سروش، 1389 ه ش
- (19) فراهیدی، خلیل بن احمد؛ کتاب العین، قم، انتشارات هجرت، 1410 ه ق
- (20) فرخ نیا، رحیم، بررسی تأثیر فضای مجازی اینترنت بر مدگرایی، تهران، مطالعات فرهنگی و ارتباطات، 1390 ه ش
- (21) فرانسیس فانون، انقلاب الجزایر، تابنده، نور علی، تهران، حقیقت، 1384 ه ش
- (22) کهوند، محمد، شبکه عنکبوتی، قم، ذکر، 1395 ه ش
- (23) مصباح یزدی، محمد تقی، نظریه حقوقی اسلام، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸ ه ش
- (24) _____، آموزش عقاید، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، 1390 ه ش
- (25) _____، تهاجم فرهنگی، قم، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۹۱ ه ش
- (26) معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، زرین، چاپ سوم، 1386 ه ش
- (27) مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ ش.
- (28) مطهری، مرتضی، مسئله ی حجاب، تهران، صدرا، بی تا

(29) _____، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، صدرا، چاپ یازدهم، 1367 هـ

ش

(30) _____، مجموعه آثار، تهران، صدرا، 1386 هـ ش

(31) _____، حق و باطل، تهران، صدرا، 1387 هـ ش

(32) معتمد نژاد، کاظم، وسایل ارتباط جمعی، قم، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی،

بی تا